

Η ΛΕΠΤΟΤΗΤΑ ΜΙΑΣ ΠΑΡΑΠΡΑΞΙΑΣ¹

Ετοιμάζω ένα δῶρο γενεθλίων για μία φίλη: έναν μικρό λαξευμένο πολύτιμο λίθο, ο οποίος πρέπει να τοποθετηθεῖ σὲ ένα δαχτυλίδι. Σὲ μία τυπικὴ κάρτα, στὸ κέντρο τῆς ὁποίας εἶναι στερεωμένος ὁ λίθος, γράφω τὰ ἐξῆς: «Ἀπόδειξη για ἓνα χρυσὸ δαχτυλίδι, στὸν ὠρολογοποιὸ Λ. πρὸς κατασκευή... για τὸν ἐπισυναπτόμενο λίθο, ὁ ὁποῖος ἀπεικονίζει ἓνα πλοῖο μὲ ἰστίο καὶ κουπιὰ». Στὴν θέση ὅμως μὲ τὰ ἀποσιωπητικά, μεταξύ δηλαδὴ τοῦ «πρὸς κατασκευή» καὶ τοῦ «για», ὑπῆρχε ἀρχικὰ μία λέξη, τὴν ὁποία στὴν συνέχεια διέγραψα ὡς ἐντελῶς ἄσχετη καὶ ἀκατάλληλη: ἡ μικρὴ λέξη «bis».² Γιατί ἄραγε τὴν εἶχα γράψει στὴν ἀρχή;

Κατὰ τὴν ἀνάγνωση τοῦ σύντομου κειμένου παρατηρῶ ὅτι περιέχεται ἐντὸς μικρῆς ἀποστάσεως δύο φορὲς ἡ πρόθεση «για»: «Ἀπόδειξη για ἓνα δαχτυλίδι — για τὸν ἐπισυναπτόμενο λίθο». Αὐτὸ ἦχε ἄσχημα καὶ ἔπρεπε νὰ εἶχε ἀποφευχθεῖ. Ἔχω λοιπὸν τὴν ἐντύπωση ὅτι ἡ προσθήκη τοῦ «bis» στὴν θέση τοῦ «για» ἦταν μία προσπάθεια πρὸς ἀποφυγὴ τῆς ὑφολογικῆς ἀδεξιότητος. Αὐτὸ εἶναι εὐλόγο· πρόκειται ὅμως για μία προσπάθεια μὲ ἰδιαιτέρως ἀνεπαρκῆ μέσα. Ἡ πρόθεση

¹. [«Die Feinheit einer Fehlhandlung». Ἐδημοσιεύθη στὸ *Almanach der Psychoanalyse 1936* (Ἡμερολόγιο τῆς ψυχᾶνάλυσης 1936), Internationaler Psychoanalytischer Verlag, Βιέννη 1935, σσ. 15-17].

². [Ἡ γερμανικὴ λέξη «bis» εἶναι χρονικὴ πρόθεση καὶ σημαίνει «ἕως»].

«bis» είναι σὲ αὐτὴν τὴν θέση [ἐννοιολογικῶς] ἐντελῶς ἀνάρμοστη καὶ δὲν δύναται νὰ ὑποκαταστήσει τὸ ἀπολύτως ἀπαραίτητο «για». Γιατί ἐπομένως χρησιμοποίησα εἰδικὰ τὸ «bis»;

Ἴσως ὅμως ἡ λεξοῦλα «bis» νὰ μὴν εἶναι καθόλου ἡ πρόθεση ἢ ὁποῖα προσδιορίζει ἓνα χρονικὸ ὄριο ἀλλὰ κάτι τὸ τελείως διαφορετικόν. Εἶναι τὸ λατινικὸ «bis» (=δύο φορές), τὸ ὁποῖο παρελήφθη καὶ ἀπὸ τὰ γαλλικὰ μὲ τὴν ἴδια ἀκριβῶς σημασία: «Ne bis in idem» ἀναφέρει τὸ ρωμαϊκὸ δίκαιο,³ «bis», «bis» φωνάζει ὁ Γάλλος, ἀπαιτῶντας τὴν ἐπανάληψη ἐνὸς κομματιοῦ σὲ μία παράσταση. Αὐτὴ εἶναι ἐπομένως ἡ ἐξήγηση τοῦ παραλόγου γραπτοῦ μου λάθους. Πρὶν ἀπὸ τὸ δεῦτερο «για» ἔλαβα τὴν προειδοποίησιν νὰ μὴν χρησιμοποιήσω τὴν ἴδια λέξιν. Ἐπρεπε ἐπομένως νὰ τοποθετήσω κάτι ἄλλο στὴν θέσιν τοῦ «για»! Ἡ συμπτωματικὴ ὁμοιογένεια τοῦ ξενόγλωσσου «bis» [μὲ τὸ γερμανικὸ «bis»] κατὰ τὴν ἀντίρρηση γιὰ τὸν ἀρχικὸ τρόπο ἔκφρασης μὲσω τῆς γερμανικῆς πρόθεσης [«bis»] καθιστᾷ δυνατὴ τὴν ἐσφαλμένη ὑποκατάστασιν τοῦ «για» ἀπὸ τὸ «bis». Ὡστόσο, αὐτὴ ἡ παραπραξία δὲν ἐπιτυγχάνει τὴν πρόθεσίν της μὲσω τῆς ἐπιβολῆς της ἀλλὰ μόνον μὲσω τῆς ἐπανάρθωσός της. Πρέπει νὰ διαγράψω τὸ «bis» ἐκ νέου καὶ μὲ αὐτὴν τὴν διαγραφὴν ἐξήλειψα ὁ ἴδιος, τρόπον τινά, τὴν ἐνοχλητικὴν γιὰ ἐμένα ἐπανάληψιν. Μία ὄχι μὴ ἐνδιαφέρουσα παραλλαγὴ ἐντὸς τοῦ μηχανισμοῦ μιᾶς παραπραξίας!

³. [«Ὁχι δύο φορές (ἐκδίκαση) γιὰ τὸ ἴδιο (ἀδίκημα)». Πρόκειται περὶ τῆς ἀρχῆς τοῦ δεδικασμένου, κατὰ τὴν ὁποῖαν ὅταν μία ποινικὴ δίκη εἶχε λάβει τέλος δὲν μπορούσε ἡ ἐκδικασθεῖσα ὑπόθεσις νὰ συζητηθεῖ ἐκ νέου. Κάτι τὸ ὁποῖο εἶχε ἐκδικασθεῖ ἀμετακλήτως ἐθεωρεῖτο «δεδικασθὲν καλῶς» καὶ δὲν ἠδύνατο νὰ ἀμφισβητηθεῖ ἢ ὀρθότητα τῆς δικαστικῆς ἐτυμηγορίας: *res judicata pro veritate habetur*].

Μὲ αὐτὴν τὴν λύση εἶμαι πολὺ ἱκανοποιημένος, στὶς περιπτώσεις ὡστόσο τῆς αὐτοανάλυσης ὁ κίνδυνος τῆς ἀτέλειας εἶναι ἰδιαίτερος μεγάλος. Στὶς περιπτώσεις αὐτὲς ἀρκεῖται δηλαδὴ κανεὶς πολὺ γρήγορα μὲ μία ἐν μέρει ἐξήγηση, πίσω ἀπὸ τὴν ὁποῖαν ἡ ἀντίσταση ἀποκρύπτει εὐκολα κάτι ἐνδεχομένως σημαντικώτερο. Ἡ κόρη μου, στὴν ὁποία διηγήθηκα αὐτὴν τὴν μικρὴ ἀνάλυση, βρῆκε ἀμέσως τὴν συνέχειά της: «Τῆς δώρισες ἤδη κατὰ τὸ παρελθὸν ἕνα τέτοιο πολύτιμο λίθο γιὰ ἕνα δαχτυλίδι. Πιθανὸν αὐτὸ νὰ εἶναι ἡ ἐπανάληψη τὴν ὁποία θέλεις νὰ ἀποφύγεις. Κανένας δὲν θέλει νὰ κάνει δύο φορές τὸ ἴδιο δῶρο». [Αὐτὴ ἡ ἐξήγηση] εἶναι κατανοητὴ, προφανῶς πρόκειται γιὰ μία ἀντίρρηση ἐναντία στὴν ἐπανάληψη τοῦ ἴδιου δώρου καὶ ὄχι τῆς ἴδιας λέξης. Ἡ τελευταία περίπτωση συνιστᾷ ἀπλῶς μία μετατόπιση πρὸς κάτι τὸ ἀσήμαντο, χρησιμεύει ὡς ἕνας περισπασμὸς ἀπὸ κάτι τὸ σημαντικώτερο, ἀποτελεῖ ἴσως μία αἰσθητικὴ δυσκολία στὴν θέση μιᾶς ἐνορμητικῆς σύγκρουσης.

Διότι ἡ περαιτέρω συνέχεια μπορεῖ νὰ βρεθῆι πλεον πολὺ εὐκολα. Ἀναζητῶ ἕνα κίνητρο γιὰ νὰ μὴν δωρίσω αὐτὸν τὸν λίθο. [Τὸ κίνητρο αὐτὸ] εὐρίσκεται στὴν σκέψη ὅτι ἔκανα τὸ ἴδιο δῶρο —ἢ ἕνα σχεδὸν παρόμοιο— κάποια ἄλλη φορὰ στὸ παρελθόν. Γιατί ἄραγε αὐτὴ ἡ ἀντίρρηση κρύβεται καὶ μεταμφιέζεται; Ἐπ’ αὐτοῦ πρέπει νὰ ὑπάρχει κάτι τὸ ὁποῖο ἀποφεύγει τὸ φῶς. Καὶ πολὺ σύντομα βλέπω διαυγῶς τί εἶναι αὐτό. Δὲν θέλω καθόλου νὰ δωρίσω αὐτὸν τὸν μικρὸ λίθο, ἀρέσει ἐμοῦ τοῦ ἴδιου πάρα πολὺ.

Ἡ ἐξήγηση αὐτῆς τῆς παραπραξίας δὲν ἀπαίτησε ἰδιαίτερες δυσκολίες. Σύντομα δημιουργεῖται καὶ ὁ κατευναστικὸς συλλογισμὸς: αὐτοῦ τοῦ εἴδους ἡ λύπη αὐξάνει μόνον τὴν ἀξία τοῦ δώρου. Διότι, τί δῶρο θὰ ἦταν αὐτὸ ἐὰν δὲν προξενούσε σὲ κάποιον καὶ λίγη λύπη! Τουλάχιστον καταφέραμε

ΣΙΓΚΜΟΥΝΤ ΦΡΟΪΝΤ

νά αποκτήσουμε για μία ακόμη φορά μία έντύπωση τῆς μεγάλης πολυπλοκότητας τῶν πλέον ανεπαισθήτων ψυχικῶν διαδικασιῶν, οἱ ὁποῖες ὑποτίθεται πῶς εἶναι καὶ οἱ πρὸ ἀπλές. Κάποιος ἔσφαλε στὴν γραφή, τοποθέτησε ἓνα «bis» ἐκεῖ ὅπου χρειαζόταν μόνον τὸ «γιά», τὸ ἀντελήφθη καὶ τὸ διόρθωσε· καὶ αὐτὸ τὸ μικρὸ σφάλμα —κατὰ βάσιν μονάχα ἢ ἀπόπειρα σφάλματος— εἶχε τόσες πολλές προϋποθέσεις καὶ δυναμικοὺς ὅρους. Βεβαίως, δὲν θὰ μπορούσε νὰ καταστεῖ δυνατὸ [τὸ μικρὸ αὐτὸ σφάλμα] χωρὶς τὴν ιδιαίτερη εὐνοια τοῦ ὕλικου.